

II Międzynarodowa Konferencja Kanonicznego Prawa Procesowego pt. *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, Olsztyn, 7-8 maja 2012 r.

Katedra Prawa Kanonicznego i Wyznaniowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie wspólnie z Korpusem Adwokatów Kościelnych w Polsce, Studenckim Kołem Naukowym Prawników Kanonistów UWM (SKNPK), Olsztyńskim Oddziałem Okręgowym Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” oraz Europejskim Stowarzyszeniem Studentów Prawa *Elsa* Olsztyn, zorganizowała w dniach 7-8 maja 2012 r. w Olsztynie II Międzynarodową Konferencję Kanonicznego Prawa Procesowego poświęconą sądowej ochronie praw człowieka.

Przed rozpoczęciem obrad odprawiona została msza św. w kościele akademickim, której przewodniczył biskup pomocniczy archidiecezji warmińskiej, dr Jacek Jezierski. Zamierzeniem organizatorów konferencji było pogłębienie dyskusji na temat działań warunkujących i ułatwiających zainteresowanym osobom dochodzenie swoich uprawnień na forum sądowym.

Patronat honorowy nad konferencją objęło wielu dostojników kościelnych (m.in. abp Zenon kardynał Grocholewski, abp Celestino Migliore, abp Józef Kowalczyk, bp Antoni Stankiewicz), jak również władze UWM oraz władze miasta Olsztyna i województwa warmińsko-mazurskiego. Natomiast w skład komitetu naukowego konferencji weszli profesorowie z UKSW, KUL, UWM oraz UPJPII zajmujący się kanonicznym prawem procesowym.

Obrady podzielono na 5 sesji tematycznych: 1) ochrona praw człowieka w procesach kanonicznych, 2) ochrona praw człowieka w procesach cywilnych, 3) ochrona praw człowieka w Trybunale Konstytucyjnym oraz w postępowaniu i procesie administracyjnym, 4) ochrona praw człowieka w procesach karnych, 5) ochrona praw człowieka w procesach przed trybunałami międzynarodowymi.

Uczestników konferencji w imieniu wszystkich organizatorów powitał ks. prof. Ryszard Sztuchmiller, kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Wyznaniowego UWM, który wyraził głęboką radość z przygotowania tej konferencji oraz przybycia na nią tak wielu dostojnych uczestników, prelegentów, przewodniczących sesji i słuchaczy. Przemówienia na rozpoczę-

cie obrad wygłosili: Janusz Smoliński, sekretarz województwa warmińsko-mazurskiego; dr hab. Piotr Krajewski, prof. UWM, prodziekan WPiA UWM oraz dr Paweł Jaros z Ministerstwa Sprawiedliwości (Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka).

W sesji I pt. *Ochrona praw człowieka w procesach kanonicznych* wygłoszono 17 referatów. W pierwszej części tej sesji, której przewodniczył ks. prof. Wojciech Góralski (UKSW), jako pierwszy głos zabrał prof. L. Müller z Uniwersytetu Wiedeńskiego, który wygłosił w języku niemieckim referat pt. *Schutz der Menschenrechte durch kirchliche Prozesse? (Ochrona praw człowieka przez kościelne procesy?)*. Ponadto poruszono wiele ciekawych tematów: *Ochrona praw podmiotowych w kościelnym porządku prawnym: w optyce systemowej zasady aequitas canonica* (ks. prof. A. Pastwa z UŚ); *Znaczenie udziału adwokata w kanonicznych procesach małżeńskich* (ks. prof. R. Sztychmiller z UWM); *Motywy formalno-merytoryczne odrzucenia skargi powodowej przez sąd kościelny* (ks. prof. T. Rozkrut z UPJPII); *Ochrona praw dziecka w kanonicznych procesach małżeńskich* (ks. prof. J. Krajczyński z UKSW); *Prawa człowieka a przeniesienie proboszcza, który jest członkiem instytutu zakonnego, na inne stanowisko* (o. mgr Dariusz Lebok, doktorant na Uniwersytecie Wiedeńskim). Reasumując wystąpienia wymienionych prelegentów, można przywołać słowa prof. Müllera, który przypomniał, że sens i cel procesów kościelnych wynika z podstawowych funkcji Kościoła. W każdym procesie kościelnym najważniejsze jest zbawienie człowieka; dlatego tak istotne jest, aby wszystkie sprawy kościelne zachowywały prawo człowieka do sprawiedliwego procesu. Żadna decyzja wydana w Kościele – czy na drodze sądowej, czy administracyjnej – nie może łamać praw człowieka.

Części drugiej przewodniczył ks. dr hab. Jan Krajczyński, prof. UKSW. W czasie wystąpień uczestnicy konferencji mieli nie tylko możliwość zapoznania się z ochroną prawną osób nieochrzczonych w procesach i procedurach kanonicznych (dr S. Świaczny); możliwością obrony osób w procesach kanonicznych na Słowacji (ks. dr M. Šimko); ale również przypomniano główne cechy i przebieg ustnego procesu spornego (ks. dr M. Zaborowski). Kolejne wystąpienia dotyczyły już ściśle procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa i były to: *Zasada kolegialności jako wyraz ochrony praw człowieka w kanonicznych sprawach o nieważność małżeństwa* (mgr lic. M. Kołbuc); *Mediacja i możliwość jej aplikacji w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa* (mgr lic. M. Nakielska); *Amor veritatis gwarantem pomocy stronom na etapie przed-*

procesowym spraw o nieważność małżeństwa (ks. mgr lic. M. Królik); *Odpowiedź na pozew w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa formą ochrony praw obojga współmałżonków* (mgr A. Bitowt), *Zakres działania stron podczas gromadzenia dokumentów w procesach kanonicznych* (ks. mgr lic. W. Witkowski); *Wymóg pewności moralnej u sędziego orzekającego w sprawach o nieważność małżeństwa* (dr J. Krzywkowska, mgr M. Krzywkowska); *Problem wykorzystania dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa* (E. Reczuch i J. Rybicka-Ziarko, studentki UWM). Ostatni referat w sesji pierwszej wygłosiła mgr lic. Z. Orłowska i był on poświęcony zagadnieniu *Znaczenia prawa do rzetelnego procesu sądowego w prawie państwowym i w prawie Kościoła katolickiego*.

Po dyskusji oraz przerwie obiadowej odbyła się druga sesja, tym razem poświęcona ochronie praw człowieka w procesach cywilnych. Również ze względu na wielość referatów została ona (podobnie jak sesja pierwsza) podzielona na 2 części. Części pierwszej przewodniczył ks. prof. Ryszard Sztuchmiller. Jako pierwszy z referatem pt. *Ochrona praw człowieka w procesie cywilnym na przykładzie prawa świadka do odmowy zeznań i odmowy odpowiedzi* wystąpił dr hab. K. Knoppek, prof. UWM. Według prelegenta, „regulacja cywilnoprosesowa prawa odmowy zeznań lub odpowiedzi jest w prawie polskim bardzo liberalna, gdyż niczego świadkowi nie narzuca i daje mu prawo wyboru pomiędzy złożeniem zeznań przy jednoczesnej rezygnacji z przysługującej mu ochrony wybranych praw człowieka a odmową złożenia zeznań (udzielenia odpowiedzi) przy zachowaniu jego konstytucyjnych praw i wolności”. Następnie głos zabrała dr J. Studzińska (KUL), która wystąpiła z referatem pt. *Prawo do wysłuchania jako jedna z gwarancji ochrony praw człowieka w postępowaniu cywilnym*. Z kolei dr P. Cioch (KUL) w swoim wystąpieniu wskazał podstawy prawne i aksjologiczne przyznania praw ubogich w postępowaniu cywilnym. Prelegent prof. dr hab. B. Rakoczy (UMK) podkreślił, że bez wątplenia w konstrukcji domniemań należy upatrywać ograniczenia prawa do sądu oraz zasady równości wobec prawa, gdyż poprzez domniemania prawne ustawodawca stawia jedną ze stron w uprzywilejowanej sytuacji wobec drugiej strony. Kolejne prelekcje wygłosili: dr A. Arkuszewska, dr A. Kościółek (obie UR) – *Ireniczne zakończenie sporu cywilnego*; dr E. Gapska (KUL) – *Prawo do sprawiedliwego wyroku w postępowaniu cywilnym*; mgr K. Cygan (UWM) – *Sposoby ustalania zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr osobistych w świetle aktualnego orzec-*

nictwa Sądu Najwyższego oraz doktryny; mgr J. Akińcza (UWM) – *Udział prokuratora w ochronie stosunków o charakterze cywilnoprawnym przed sądem cywilnym*.

Po przerwie nastąpiła druga część sesji poświęconej ochronie praw człowieka w procesach cywilnych; sesji tej przewodniczył prof. K. Knoppek. Jako pierwsi głos zabrali dr M. Rzewuska i dr M. Rzewuski (UWM). Ich wystąpienie dotyczyło istotnego, a zarazem kontrowersyjnego zagadnienia, jakim jest stosowanie prekluzji dowodowej przez sąd cywilny w kontekście realizacji zasady prawdy materialnej. Z kolei mgr H. Frąckowiak (UWM) w referacie pt. *Nierówne wymogi proceduralne stawiane pełnomocnikom profesjonalnym a prawo do sądu* wskazała, że „zastępstwo stron przez profesjonalnych pełnomocników w postępowaniu cywilnym ma na celu przede wszystkim podniesienie standardów procesowych oraz wzmocnienie sytuacji prawnej strony zastępowanej”. Następne wystąpienia wygłosili: mgr P. Snopek (UWM) – *Prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki*; mgr M. Żulewska – *Ochrona prawa do dobrego imienia w sprawach o rozwód*; mgr B. Pawlak (UWM) – *Prawo do rzetelnego procesu sądowego a zakres orzekania Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*.

W pierwszym dniu konferencji odbyła się jeszcze jedna sesja (III) poświęcona tym razem ochronie praw człowieka w Trybunale Konstytucyjnym oraz w postępowaniu i procesie administracyjnym. Jako pierwsza wystąpiła dr D. Lis-Staranowicz (UWM) z referatem pt. *Skarga konstytucyjna jako procesowy środek ochrony konstytucyjnych praw i wolności*. Następnie dr P. Piszczek (UWM, NSA) przedstawił poglądy judykatury, zwłaszcza orzecznictwo NSA, które dotyczy kwestii nadawania statusu uchodźcy lub udzielania ochrony uzupełniającej oraz pozbawiania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej. Tematem rozważań dra M. Gapskiego (KUL) było prawo do pomocy społecznej, czyli do uzyskania od organów publicznych odpowiedniego wsparcia przez osobę lub rodzinę znajdującą się w trudnej sytuacji życiowej. W kolejnym referacie *Sądowa ochrona jednostki przed bezprawnym działaniem organów gminy* dr E. Wójcicka (Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa, Wydział Zamiejscowy we Wrocławiu) omówiła najważniejsze zagadnienia związane z wykładnią art. 101 ustawy o samorządzie gminnym. Kolejne prelekcje wygłosili: dr M. Konarski (UKSW) – *Jakość wartości sądowej kontroli administracji publicznej*; I. Biedrzycka (SKNPK) – *Odrzucenie w procedurze administracyjnej zasady ignorantia iuris nocet gwarancją ochrony praw*

człowieka; ks. dr R. Piega (Sąd Biskupi Diecezji Sosnowieckiej) – *Prawo człowieka do wolności religijnej w postępowaniu o wpis do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych i jego sądowa ochrona*. Wystąpienie ks. dra Piegi było ostatnim wystąpieniem w pierwszym dniu konferencji. Dalsze dyskusje na temat zagadnień poruszonych w referatach były kontynuowane podczas kolacji zorganizowanej w gospodarstwie agroturystycznym koło Olsztyna.

W drugim dniu konferencji (8 maja) przewidziane zostały 2 sesje tematyczne: sesja IV – *Ochrona praw człowieka w procesach karnych* i sesja V – *Ochrona praw człowieka w procesach przed trybunałami międzynarodowymi*.

Jako pierwszy wystąpił bp dr A. Dziemianko (Sekretarz Generalny Konferencji Katolickich Biskupów na Białorusi). Ks. prof. Sztychmiller w imieniu wszystkich zebranych złożył ks. biskupowi serdeczne gratulacje z racji otrzymania nominacji na biskupa ordynariusza diecezji pińskiej. Bp Dziemianko wygłosił referat pt. *Ochrona danych osobowych w Kościele katolickim na terenie dzisiejszej Białorusi w latach 1939-1989 jako ochrona przed ewentualnymi procesami*. Temat referatu odnosił się do okresu prześladowań Kościoła na Białorusi.

Sesji IV *Ochrona praw człowieka w procesach karnych* przewodniczył dr hab. Jerzy Kasprzak, prof. UWM. Sesję rozpoczął wykład dr K. Kaczmarczyk-Kłak (UR). Wystąpienie dotyczyło problematyki środków prawnych służących ochronie godności człowieka w toku procesu karnego, w szczególności dotyczyło problematyki przeszukania i gwarancji ochrony godności człowieka w jego toku. Następnie głos zabrał dr R. Dziembowski (UWM), który przedstawił regulacje dotyczące ochrony czci człowieka w polskim prawie karnym na tle regulacji międzynarodowych. Z kolei dr M. Wielec (UKSW) starał się odpowiedzieć na pytanie: czy arogancja może mieć miejsce na kanwie obowiązujących przepisów prawa karnego proceduralnego? Następne wystąpienia wygłosili: mgr K. Szczucki (UW) – *Prokonstytucyjna wykładnia prawa karnego jako instrument ochrony praw człowieka*; dr C.P. Kłak (UR) – *Ochrona praw pokrzywdzonego w toku postępowania przygotowawczego w świetle standardów europejskich*; mgr M. Brzezińska, prof. D. Tarnowska (obie z US) – *Ochrona oskarżonego przed niesłusznym tymczasowym aresztowaniem*; mgr M. Górka (UKSW) – *Ochrona praw człowieka w procesach o wydanie dziecka (według prawa krajowego oraz w relacjach międzynarodowych)*; dr B. Orłowska-Zielińska, dr K. Szczechowicz (UWM) – *Regulacje procedury karnej w aspek-*

cie praw zagwarantowanych art. 6 ust. 3 EKPCz; mgr K. Juszka (UJ) – *Sądowa ochrona praw człowieka w stosowaniu instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego*.

Po przerwie odbyła się druga część sesji poświęconej ochronie praw człowieka w procesach karnych. Funkcję przewodniczącego sesji pełnił ks. dr hab. M. Różański, prof. UWM. Jako pierwsza wystąpiła mgr B. Lubera (UŚ), która zaprezentowała referat pt. *Prawa człowieka a postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*. Następnie głos zabrała mgr K. Syroka (UW), której przedmiotem wystąpienia było przedstawienie tematyki ochrony praw pacjenta w procesach sądowych z perspektywy prawa do wyrażenia zgody na udzielenie świadczeń zdrowotnych oraz prawa do informacji. Kolejnym prelegentem był dr D. Gil (KUL), który wygłosił referat pt. *Prawa uczestników procesu karnego w związku z zaskarżeniem decyzji procesowych bez uruchamiania toku instancji*. Z kolei wystąpienie dr hab. R. Koper (UŚ) dotyczyło kwestii ochrony prawa do prywatności w kontekście wywiadu środowiskowego przeprowadzanego w procesie karnym. Następne prelekcje wygłosili: mgr N. Muszyński (UKSW) – *Zaniechanie ścigania w sprawie karnej skarbowej – dobrodziejstwo ustawy czy kalkulacja organów procesowych*; dr T. Sienkiewicz (KUL) – *Prawo człowieka niepełnosprawnego do obrony w postępowaniu w sprawach o wykroczenia*; B. Rodak (KUL) – *Sprawiedliwy, czyli indywidualny wymiar kary wobec współsprawców przestępstwa*; K. Dryka (KUL) – *Postępowanie przyspieszone a ochrona podstawowych praw pokrzywdzonego i oskarżonego w polskim procesie karnym*.

Ostatnia z sesji została poświęcona ochronie praw człowieka w procesach przed trybunałami międzynarodowymi. Pierwszej części przewodniczył dr hab. Piotr Krajewski, prof. UWM, drugiej zaś części prof. dr hab. Tadeusz Jasudowicz (UWM, UMK). Jako pierwszy wystąpił prelegent z Włoch, ks. mgr lic. M. Kubala (Papieski Uniwersytet św. Krzyża), który wygłosił referat pt. *Wolność sumienia w orzecznictwie europejskim*. Prelegent podkreślił, że „doniosłość ostatnich wyroków ETPCz polega na odniesieniu pojęcia zasad panujących w społeczeństwie demokratycznym do sumienia ludzkiego jako aksjologicznego fundamentu, organizującego wspólną przestrzeń światopoglądowej ekspresji w społeczeństwie”. Następnie dr M. Lubiszewski (UWM) w referacie pt. *Zwiększenie efektywności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w świetle prac nad reformą konwencyjnego systemu kontrolnego* wskazał, że stały wzrost liczby skarg wnoszonych do ETPCz doprowadził do dużych zaległości w ich

rozpatrywaniu. Aktualne statystyki pokazują, że na zbadanie oczekuje ok. 150 000 skarg. Autor wskazywał postulowane lub wdrożone już rozwiązania usprawniające pracę Trybunału. Z kolei dr M. Szuniewicz (Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni) wygłosiła referat pt. *Koncepcja „ofiary pośredniej” przed ETPC – na przykładzie rodzin katyńskich*. Według autorki „pomimo istnienia bogatego orzecznictwa strasburskiego, sprawa katyńska (tj. *Janowiec i inni v. Federacja Rosyjska*) – pod wieloma względami – różni się od tych, jakie były dotychczas przedmiotem rozważań ETPCz. Fundamentalne wątpliwości budzi kwestia właściwości *ratione temporis* Trybunału w zakresie rozstrzygnięcia sprawy, która u swoich podstaw ma wydarzenia poprzedzające o dekadę przyjęcie samego tekstu EKPCz i o blisko 60 lat moment związania się przez Federację Rosyjską powyższym traktatem międzynarodowym i uznania jurysdykcji ETPCz”. Dalsze referaty wygłosili: dr I. Wrońska (UwB) – *Polska przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w latach 2000-2010 – analiza statystyczna, prawna i faktyczna*; dr I. Gawłowicz (US) – *Wbrew pozorom nadal tortury? Uwagi na tle sprawy Kupczak przeciwko Polsce przed ETPCz*; dr J. Czepek (UWM) – *Początkowe zastosowanie przez ETPC procedury wyroku pilotażowego na przykładzie sprawy Broniowski przeciwko Polsce*; mgr K. Ziółkowska (UWM) – *Ochrona praw pracowniczych w orzecznictwie sądów międzynarodowych i Unii Europejskiej*; mgr M. Fąfara (UPJPII) – *Ochrona prawna osób wyznania chrześcijańskiego w procesach sądowych w krajach islamskich*; K. Głuch – *Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego w świetle orzecznictwa ETPCz*; mgr M. Hucal (ChAT) – *Margines oceny a ochrona wolności sumienia i wyznania w orzecznictwie ETPCz*. Ostatni referat w drugim dniu obrad wygłosił doktorant mgr M. Indan-Pykno (UMK). Dotyczył on polubownego załatwienia sprawy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Zagadnienie omówiono na przykładzie dwóch orzeczeń przeciwko Polsce, w których rozstrzygnięto polubownie spór, tj. sprawa *Broniowski* oraz sprawa *Hutten-Czapska*.

W sumie swoje referaty przedstawiło ponad 70 prelegentów związanych z sądownictwem i różnymi ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą (Austria, Białoruś, Słowacja, Włochy). Owocem każdej sesji były ożywione dyskusje w sprawie zagadnień poruszonych w referatach.

Obrady dwudniowej konferencji podsumował ks. prof. Ryszard Sztymiler (UWM), który podziękował wszystkim za udział w tym naukowym przedsięwzięciu. Ks. prof. Sztymiler podkreślił, że organizacja konferencji o charakterze interdyscyplinarnym to niemałe wyzwanie dla jej

organizatorów, ale radość, że stanowiąc ona będzie trwały przyczynek do dalszego rozwoju podjętej tematyki, wynagradza wszelki trud i wysiłek.

Monika Krzywkowska

IX Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego nt. *Kościół i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*, Kraków, 17-20 maja 2012 r.

W dniach 17-20 maja 2012 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyło się IX Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego pt. *Kościół i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*. Sympozjum zostało zorganizowane przez Zakład Prawa Kościelnego i Wyznaniowego Uniwersytetu Jagiellońskiego i połączone z corocznym Zjazdem Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego.

Zaproponowany przez organizatorów temat sympozjum był niezwykle aktualny, bo służba dobru wspólnemu jest sprawą permanentną każdego kościoła i związku wyznaniowego. Program sympozjum obejmował pięć sesji tematycznych. Słowa powitania i wprowadzenia w problematykę obrad wygłosili: Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. dr hab. Krystyna Chojnicka; Prezes Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego – dr hab. Tadeusz Zieliński, prof. ChAT (Ogólnopolskie Sympozja Prawa Wyznaniowego organizowane są pod patronatem PTPW); kierownik Zakładu Prawa Kościelnego i Wyznaniowego Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. dr hab. Waław Uruszczak.

Sesja I, wprowadzająca, odbyła się w Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego, przewodniczył jej ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW). Pierwszy referat pt. *Pojęcie dobra wspólnego jako celu współdziałania między państwem i Kościołem* wygłosił ks. prof. dr hab. Józef Krukowski (UKSW, KUL). Prelegent w swoim wystąpieniu wskazał, że relacja państwo-kościół jest zakorzeniona w naturze przeżyć religijnych oraz w działaniach politycznych. Podkreślił, że istnieją trzy podstawy relacji państwo-kościół: uznawanie religii jako czynnika integrującego społeczeństwo i włączenie kościoła w swoje systemy polityczne (państwa wyznano-